

LAKIALOITE 14/2009 vp

Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta ja eräät siihen liittyvät lait

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Tämä on rinnakkaislakialoite hallituksen vaalirahoituksesta antamalle esitykselle HE 13/2009 vp. Ehdotamme hallituksen ehdotuksesta poiketen ehdokkaan vaalirahoituksen rajoittamista myös vaalikampanjan kokonaiskulujen osalta.

Lakialoitteen mukaan ehdokkaan vaalikampanjan kulut eivät saa kunnallisvaaleissa ylittää 10 000:ta euroa, eduskuntavaaleissa 50 000:ta

euroa, europarlamenttivaaleissa 100 000:ta euroa eivätkä presidentinvaalin ensimmäisessä tai toisessa vaalissa 1 000 000:aa euroa.

Muilta osin rinnakkaislakialoite noudattaa vaali- ja puoluerahoitustoimikunnan välimietinnössään (OM:n komiteamietintö 2009:1) tekemiä ehdotuksia.

ALOITTEEN PERUSTELUT

4 §. Ehdokkaan vaalirahoituksen rajoitukset.

Pykälän 1 momentissa kiellettäisiin ehdokasta ottamasta vastaan tukea, jonka antajaa ei voida selvittää lukuun ottamatta tavanomaisesta keräystoiminnasta saatua tukea. Muotoilulla "ehdokkaan vaalirahoitukseen ei saa sisällyttää" katettaisiin myös presidentinvaalikampanjat, joissa ilmoitusvelvollinen ei ole ehdokas itse vaan puolue. Kielto olisi uutta sääntelyä ja tiukennus nykyiseen lakiin nähden. Tarkoituksena olisi luoda edellytyksiä vaalirahoituksen avoimuudelle ja vaalirahoituksen selvittämiseksi. Kieltoa pidetään perusteltuna, koska poliittisessa toiminnassa lahjoittajan salaamiselle ei ole legitimiä motiivia. Kiellolla olisi myös lahjoituskäytäntöä ohjaava vaikutus. Yleensä ehdokas voi selvittää tuen välittömän antajan, vaikka rahan

kierrättämisestä ei aina tietoa voisikaan saada. Tilille tapahtuvasta maksusta jää aina tiliotteeseen merkintä.

Poikkeuksena kieltoon olisivat tavanomaisen keräystoiminnan tuotot. Tavanomaisella keräystoiminnalla tarkoitettaisiin pienimuotoista tuotemyyntiä tai varainkeruuta. Ollakseen tavanomaista keräystoimintaa yksittäiset tukisuoritukset eivät saisi olla suuruudeltaan lähelläkään erikseen ilmoitettavan tuen alarajoja. Jos rahankeräyslain tarkoittamaan rahankeräykseen sisältyisi merkittäviä yksityisiä lahjoituksia, olisi ne ilmoitettava 6 §:n 2 momentin mukaisia ilmoitusrajoja noudattaen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyisen lain esitöiden mukaisesti siitä, että vaalirahoitus ja kampanjan kulut ilmoitetaan bruttomääräisi-

nä. Bruttoilmoittamisella tarkoitettaisiin sitä, että ilmoitukseen sisällytettäisiin suoritukset kokonaisuudessaan, niin vaalirahoitus kuin vaalikampanjan kulutkin. Bruttomääräinen ilmoittaminen tukee avoimuutta. Nettoilmoittamisessa jäisi paljon tärkeää tietoa saamatta ehdokkaan vastaanottamasta tuesta.

Edellä 3 §:ssä säännellyllä tavalla tukikatto koskisi kaikkia samalta tukijalta samaan kampanjaan tulevia suorituksia. Tuen pilkkomisella ei siten olisi mahdollista kiertää tukikattoa. Tukikattorajaa ei kuitenkaan sovellettaisi puolueen rekisteröidyn yhdistyksen antamaan tukeen. Puolueen rekisteröidyllä yhdistyksellä tarkoitettaisiin puolueen sääntömääräisiä rekisteröityjä yhdistyksiä. Kysymyksessä on puolueen oman ehdokkaan tukeminen, ja ehdokkaan kampanja voi olla vaaleista riippuen hyvin puoluevetoinen. Esimerkiksi europarlamenttivaaleissa puolueen piirijärjestöllä voi olla käytännössä yksi pääehdokas, jolle tuki keskitetään. Tällaista käytäntöä ei tarkoiteta vaikeutettavaksi, koska puoluejärjestöjen rahoitus on lähtökohtaisesti läpinäkyvämpää kuin ehdokkaan saama muu ulkopuolinen tuki. Tukikattoa ei myöskään määrättäisi presidentinvaaliin, jossa kampanjat ovat yleensä puoluevetoisia ja suurempia kuin muissa vaaleissa.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi kampanjakatto ehdokkaan vaalikampanjan kokonaiskustannuksille. Ehdokkaan vaalikampanjan kokonaiskustannukset eivät saisi kunnallisvaaleissa ylittää 10 000:tä euroa, eduskuntavaaleissa 50 000:tä euroa, europarlamenttivaaleissa 100 000:tä euroa eivätkä presidentinvaalin ensimmäisessä tai toisessa vaalissa

1 000 000:aa euroa kummassakaan. Presidentinvaalissa raja olisi siis vaalikohtainen siten, että se laskettaisiin erikseen ensimmäiseen vaaliin ja mahdolliseen toiseen vaaliin. Ehdotetut summat ovat tarkoituksellisesti suuria, koska niillä olisi tarkoitus rajoittaa vain selvästi keskimääräiseen verrattuna ylisuuria kampanjoita. Ehdotettu katto toteuttaisi lain 1 §:n 2 momentin mukaista tavoitetta rajoittaa ehdokkaiden vaalikampanjojen kulujen kasvua. Esityksessä katsotaan, että tätä tavoitetta ei tulisi jättää puolueiden keskinäisen sopimuksen varaan, vaan siitä tulisi säätää laissa. Kampanjakatolla olisi ohjaava vaikutus kampanjointiin yleisesti.

Kampanjakaton valvominen olisi käytännössä vaikeaa edellä mainituista vaalikampanjan määrittelyyn liittyvistä syistä. Kolmansien tahojen ilmoittelua ehdokkaan puolesta ei aina sisällytettäisi ehdokkaan ilmoitukseen, kuten ei myöskään puolueen yhteisilmoittelua. Siten kampanjan kokonaiskustannusten arvioiminen ei olisi yksiselitteistä. Siksi kampanjakaton rikkomisesta ei voisi seurata sanktioita. Kampanjakaton ohjaava vaikutus toteutuisi riittävän tehokkaasti poliittisen vastuun kautta, koska median jo yksin voidaan arvella kiinnittävän huomiota erityisesti kaikkein suurimpiin kampanjoihin.

Muilta osin kuin kampanjakattojen suuruuden osalta yhdymme vaali- ja puoluerahoitustoimikunnan välimietinnössään tekemiin esityksiin.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

ehdokkaan vaalirahoituksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain soveltamisala ja tarkoitus

Tässä laissa säädetään ehdokkaan vaalikampanjan rahoituksesta (*vaalirahoitus*) ja sen ilmoittamisesta eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa, kunnallisvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa.

Lain tarkoituksena on lisätä vaalirahoituksen avoimuutta ja tietoa ehdokkaiden mahdollisista sidonnaisuuksista sekä rajoittaa ehdokkaiden vaalikampanjoiden kulujen kasvua.

2 §

Ehdokkaan vaalirahoitus

Ehdokkaan vaalirahoitus voi koostua:

1) ehdokkaan omista varoista ja ehdokkaan ottamista lainoista;

2) ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaisesti ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön hankkimasta tuesta; ja

3) muusta tuesta.

Ehdokkaan on vaalirahoituksella osoitettava, miten peitetään ehdokkaan vaalikampanjan kulut, joihin pidetään tässä laissa vaalikampanjan toteuttamisesta aikaisintaan kuusi kuukautta ennen vaalipäivää ja viimeistään kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen aiheutuneita kuluja riippumatta siitä, milloin nämä kulut maksetaan.

3 §

Tuen laskeminen

Vaalirahoitukseen kuuluvaksi tueksi luetaan rahana, tavarana, palveluna tai muulla vastaavalla tavalla saadut suoritukset. Tukena ei pidetä tavanomaista talkootyötä eikä tavanomaisia ilmaisipalveluja.

Vaalirahoitus ja vaalikampanjan kulut ilmoitetaan bruttomääräisinä.

Tuki, jota ei ole annettu rahana, tulee arvioida ja ilmoittaa rahamääräisenä.

Useat samalta tukijalta saadut suoritukset ehdokkaan vaalikampanjan kuluihin lasketaan yhteen ja ilmoitetaan yhtenä tukena.

4 §

Ehdokkaan vaalirahoituksen rajoitukset

Ehdokkaan vaalirahoitukseen ei saa sisällyttää tukea, jonka antajaa ei voida selvittää lukuun ottamatta tavanomaisesta keräystoiminnasta saatua tukea.

Ehdokkaan vaalirahoitukseen ei saa sisällyttää enempää tukea yhdeltä tukijalta kuin arvotaan 3 000 euroa kunnallisvaaleissa, 6 000 euroa eduskuntavaaleissa ja 10 000 euroa europarlamenttivaaleissa. Tämä ei kuitenkaan koske puolueen rekisteröidyn yhdistyksen antamaa tukea.

Ehdokkaan vaalikampanjan kulut eivät saa kunnallisvaaleissa ylittää 10 000:tä euroa, eduskuntavaaleissa 50 000:tä euroa, europarlamenttivaaleissa 100 000:tä euroa eivätkä presidentinvaalin ensimmäisessä tai toisessa vaalissa 1 000 000:aa euroa.

5 §

Ilmoitusvelvollisuus ehdokkaan vaalirahoituksesta

Velvollinen tekemään ilmoituksen vaalirahoituksesta on:

1) eduskuntavaaleissa kansanedustajaksi valittu ja vaalien tulosta vahvistettaessa varaedustajaksi määrätty;

2) presidentinvaalissa ehdokkaan asettanut puolue ja ehdokkaan asettaneen valitsijayhdistyksen vaaliasiamies tai tämän varamies;

3) kunnallisvaaleissa valtuutetuksi ja varavaltuutetuksi valittu; ja

4) europarlamenttivaaleissa Euroopan parlamentin jäseneksi valittu ja vaalien tulosta vahvistettaessa varajäseneksi määrätty.

6 §

Ilmoitettavat tiedot

Ilmoituksessa on oltava seuraavat tiedot:

1) maininta siitä, mitkä vaalit ovat kyseessä;

2) ehdokkaan täydellinen nimi, arvo, ammatti tai toimi, hänet asettaneen puolueen nimi tai maininta siitä, että ehdokas on ollut valitsijayhdistyksen ehdokas sekä eduskuntavaaleissa ehdokkaan vaalipiiri ja kunnallisvaaleissa se kunta, jossa ehdokas oli ehdolla;

3) vaalikampanjan kulut yhteensä ja eriteltyinä vaalimainontaan sanoma-, ilmaisjakelu- ja aikakauslehdissä, radiossa, televisiossa sekä tietoverkoissa ja muissa viestintävälineissä, ulko-mainontaan, vaalilehtien, esitteiden ja muun painetun materiaalin hankkimiseen, mainonnan suunnitteluun, vaalitilaisuuksien järjestämiseen sekä muihin kuluihin;

4) vaalirahoitus yhteensä ja eriteltynä ehdokkaan omiin varoihin, ehdokkaan ottamiin lainoihin sekä kaikkeen ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaisesti ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön saamaan tukeen ryhmiteltynä tukeen yksityishenkilöiltä, yrityksiltä, puolueen rekisteröidyiltä yhdistyksiltä ja muilta tahoilta; sekä

5) ilmoitusvelvollisen muut tarpeelliseksi katsomat tiedot vaalirahoituksesta ja vaalikampanjansa kuluista.

Erikseen on ilmoitettava yksilöidysti kukin yksittäinen tuki ja sen antaja, jos tuen arvo on presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa yli 2 000 euroa tai eduskuntavaaleissa ja kunnallisvaaleissa yli 1 000 euroa. Jos tämä tuki on annettu ostamalla yksilöitäviä tavaroita tai palveluita taikka muulla vastaavalla vastikkeellisella tavalla, luetaan erikseen ilmoitettavaksi tueksi vain sen nettomääräinen arvo.

Ilmoitusvelvollisen on lisäksi ilmoitettava sellaisista 2 momentissa tarkoitetuista yksittäisistä tuista, jotka on annettu ilmoituksen antamisen jälkeen (*jälki-ilmoitus*).

Yksityishenkilön nimeä ei saa ilmoittaa ilman hänen nimenomaista suostumustaan, jos hänen antamansa tuen arvo jää alle 2 momentissa tarkoitetun määrän.

7 §

Vastuu ilmoituksesta

Ilmoitusvelvollinen vastaa ilmoituksensa sisällöstä.

Ilmoitusvelvollisen on tarvittaessa voitava osoittaa vaalirahoituksensa ja vaalikampanjansa kulut kampanjatilillä tai muulla vastaavalla tavalla.

8 §

Ilmoituksen toimittaminen

Ilmoitus annetaan Valtiontalouden tarkastusvirastolle kahden kuukauden kuluessa vaalien tuloksen vahvistamisesta. Jälki-ilmoitus annetaan Valtiontalouden tarkastusvirastolle kerran kalenterivuodessa enintään sinä aikana kuin ilmoitukset 11 §:n 2 momentin mukaan säilytetään.

Ilmoitus voidaan tehdä Valtiontalouden tarkastusviraston vahvistaman kaavan mukaisella lomakkeella.

Vaalipiirilautakunnan ja kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnan on toimitettava

viipymättä vaalituloksen vahvistamisen jälkeen tiedot valituiksi ja varasijoille valituiksi tulleist Valtiontalouden tarkastusvirastolle. Presidentinvaalissa Helsingin vaalipiirilautakunnan on toimitettava viipymättä ehdokasasettelun päätyttyä Valtiontalouden tarkastusvirastolle tiedot vaaliin asetetuista ehdokkaista sekä puolueiden ja valitsijayhdistysten vaaliasiamiehistä. Oikeusministeriön on toimitettava maksutta Valtiontalouden tarkastusvirastolle vaalilain (714/1998) 43 §:ssä tarkoitetun valtakunnallisen ehdokasrekisterin tiedot.

9 §

Valtiontalouden tarkastusviraston valvontatehtävät

Valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo vaalirahoitusta koskevan ilmoitusvelvollisuuden noudattamista. Tässä tarkoituksessa se:

1) katsoo, että kaikki ilmoitusvelvolliset ovat tehneet tässä laissa tarkoitetun ilmoituksen;

2) julkistaa viipymättä kaikki saapuneet ilmoitukset; ja

3) tarkastettuaan ilmoitukset tarvittaessa kehottaa ilmoitusvelvollista tekemään uuden ilmoituksen, täydentämään jo tehtyä ilmoitusta tai selvittämään ilmoituksen oikeellisuutta ja riittävyyttä.

Jos ilmoitusvelvollinen ei Valtiontalouden tarkastusviraston antamasta kehotuksesta huolimatta tee ilmoitusta vaalirahoituksesta tai ilmoitus havaitaan olennaisilta kohdiltaan ilmeisen virheelliseksi tai puutteelliseksi, Valtiontalouden tarkastusvirasto voi velvoittaa ilmoitusvelvollisen sakon uhalla tekemään ilmoituksen taikka korjaamaan virheen tai puutteen. Uhkasakon tuomitsee Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 15 §:ssä tarkoitettu uhkasakolautakunta. Uhkasakon asettamisesta ja maksettavaksi tuomitsemisesta saadaan valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetyssä järjestyksessä.

Valtiontalouden tarkastusvirastolla on tehtävänsä suorittamista varten oikeus saada ilmoitusvelvolliselta tässä laissa tarkoitetulla tavalla

tiedot vaalirahoituksesta ja vaalikampanjan kuluista.

Jos ilmoitusvelvollinen on edellä 7 §:n mukaisesti osoittanut vaalirahoituksensa ja vaalikampanjansa kulut kampanjatilillä tai muulla vastaavalla tavalla, ei kampanjatilä tai muu vastaava selvitys ole julkinen. Tässä laissa tarkoitettuihin asiakirjoihin sovelletaan muutoin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Valtiontalouden tarkastusvirasto antaa eduskunnalle kertomuksen kussakin vaaleissa saamistaan ilmoituksista vaalirahoituksesta ja toiminnastaan vaalirahoituksen valvonnassa kahdeksan kuukauden kuluessa vaalipäivästä.

10 §

Ennakkoilmoitus

Ehdokas tai presidentinvaalissa ehdokkaan asettanut puolue ja ehdokkaan asettaneen valitsijayhdistyksen vaaliasiamies tai tämän varamies voi halutessaan toimittaa ennen vaalipäivää, kuitenkin aikaisintaan ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon laatimisen jälkeen, Valtiontalouden tarkastusvirastolle ennakkoilmoituksen, joka sisältää suunnitelman vaalirahoituksesta ja vaalikampanjan kuluista. Valtiontalouden tarkastusvirasto julkistaa ennakkoilmoituksen viipymättä ilmoitusrekisterissä.

11 §

Ilmoitusrekisteri

Valtiontalouden tarkastusvirasto perustaa julkisen vaalirahoituksen ilmoitusrekisterin ja ylläpitää sitä saatavilla yleisessä tietoverkossa. Vaalirahoituksen ilmoitusrekisteri on järjestettävä siten, että tietojen saanti siitä on yleisölle mahdollisimman helppoa. Ilmoitusrekisteriin tallennetaan:

1) ehdokkaan nimi ja arvo, ammatti tai toimi sekä eduskuntavaaleissa ehdokkaan vaalipiiri ja kunnallisvaaleissa se kunta, jossa ehdokas on ehdolla;

- 2) puolue tai valitsijayhdistys, jonka ehdokaslistalla ehdokas on;
- 3) vaali, johon ilmoitus liittyy;
- 4) asema tai tehtävä, johon tämän lain ilmoitusvelvollisuus perustuu;
- 5) ilmoitusvelvollisen ilmoituksessaan vaalirahoituksesta antamat tiedot;
- 6) ennakoilmoitus;
- 7) jälki-ilmoitus.

Eduskuntavaaleja ja kunnallisvaaleja koskevat tiedot poistetaan rekisteristä viiden vuoden kuluttua vaalipäivästä, presidentinvaalia koskevat tiedot seitsemän vuoden kuluttua vaalipäivästä ja europarlamenttivaaleja koskevat tiedot kuuden vuoden kuluttua vaalipäivästä.

Muiden kuin 5 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusvelvollisten tekemät ennakoilmoitukset poistetaan rekisteristä 30 päivän kuluttua vaalien tuloksen vahvistamisesta.

12 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Tällä lailla kumotaan ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta 12 päivänä toukokuuta 2000 annettu laki (414/2000) siihen myöhemmin tehtyine muutksineen. Vuoden 2009 europarlamenttivaaleissa sovelletaan kuitenkin tämän lain 2 §:n 2 momentin, 4 ja 6 §:n sekä 7 §:n 2 momentin sijasta tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki

tuloverolain 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä joulukuuta 1992 annetun tuloverolain (1535/1992) 22 §:n 2 momentti seuraavasti:

22 §

Yleishyödyllinen yhteisö

Yleishyödyllisenä yhteisönä voidaan pitää muun muassa maatalouskeskusta, maatalous- ja maamiesseuraa, työväenyhdistystä, työmarkkinajärjestöä, nuoriso- tai urheiluseuraa, näihin rinnastettavaa vapaaehtoiseen kansalaistyöhön perustuvaa harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa edistävää yhdistystä, puolerekisteriin merkittyä puoluetta sekä sen jäsen-, paikallis-, rinnak-

kais- tai apuyhdistystä, niin myös muuta yhteisöä, jonka varsinaisena tarkoituksena on valtiolisiin asioihin vaikuttaminen, yleisissä vaaleissa ehdokkaan tukiryhmänä tai muuna yksinomaisesti ehdokkaan tukemiseksi toimivana yhdistyksenä toimiminen tai sosiaalisen toiminnan harjoittaminen taikka tieteen tai taiteen tukeminen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

3.

Laki

rahankeräyslain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 31 päivänä maaliskuuta 2006 annetun rahankeräyslain (255/2006) 5 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

5 §

Luvanvaraisuus

— — — — —
Rahankeräyslupaa ei tarvita myöskään yleisten vaalien yhteydessä ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaisesti ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhdistyksen tai puolueen rekisteröidyn

perusjärjestön toimeenpanemaan rahankeräykseen pelkästään vaalikampanjan kulujen peittämiseksi, jos se tapahtuu aikaisintaan kuusi kuukautta ennen vaalipäivää ja viimeistään kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Helsingissä 27 päivänä helmikuuta 2009

Minna Sirnö /vas
Erkki Virtanen /vas
Merja Kyllönen /vas
Jyrki Yrttiaho /vas
Annika Lapintie /vas
Esko-Juhani Tennilä /vas
Veijo Puhjo /vas
Mikko Kuoppa /vas

Kari Uotila /vas
Martti Korhonen /vas
Markus Mustajärvi /vas
Matti Kauppila /vas
Unto Valpas /vas
Matti Kangas /vas
Pentti Tiusanen /vas